

„Hájtok eszte hezzám guzalyaszba.” Trunk csángómagyarjainak története, műveltsége

A Szeret és a Beszterce folyók találkozásától délre, a Bákó–Egyedhalma közti vasútvonal és a Szeret között fekvő falu helyén régebben több település is létezett. A 17. században *részes* (răzeș) falu is lehetett a helyén, de a hadak útjában lévén ismételtelen elpusztult, valószínűleg az árvizek sem kímélték. A 18. században a térség biztonságosabbá válásával főként Bogdánfalváról telepedtek ide szegényebb rendű emberek, akik szinte teljesen a halászattal, kisebb mértékben földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Katolikus és magyar lakossága az írásokban a 18. században tűnik fel, először egy moldvai katolikusokról készült, 1776. évi „névtelen jelentés”-ben szerepel „*La Zechoi*” néven, ami románul ’ártéri erdő’-t (La Zăvoi) jelent, és 150 hívőt említenek. (Gabor 1996: 112.) A Misszió 1850. évi sematizmusában „Trunk alias Galbeni”-ként írnak róla, első, római katolikus templomukat 1836-ban építették (Gabor 1996: 112), Szent György nevére szentelték, majd huszonhat esztendő múlva újat emeltek, vagy legalábbis átépítették. Hosszú időn keresztül Bogdánfalva egyházközség filiája volt, 1984-ban lett önálló plébánia. Magyar népességének régebbi rétegét a sziszegő tájszólást használó, úgynevezett *déli-csángók* jelentették, akik mellé idővel egyre több székely települt. A lakosság számának növekedése miatt 1905-ben újból megnagyobbították a templomukat – vagy talán újat építettek –, amit aztán 1984-ben átszentelték Munkás Szent József tiszteletére. Lakossága 1857-ben 263 fő volt, 1898-ban: 379 lélek, ezt követően 1912: 556, 1930: 577, (ebből római katolikus 565), 1996-ban 1309, 2009-ben 1291 fő, több mint 99%-uk római katolikus. Közülük magyarul beszélt – Táncoz Vilmos megfigyelése szerint – 1996-ban 69%, 2009-ben 62%, gyakorlatilag tehát csak azok a gyermekek nem beszélnek őseik nyelvén, akikhez szüleik csecsszopó koruktól románul szólnak, hogy az anyanyelvű oktatás hiányában, az iskolában ne kerüljenek hátrányos helyzetbe.

Közismert, hogy a folyók találkozásának környékén mindig több a hal, mint a vizek más részein, ezért rendszerint ilyen helyeken jönnek létre ezzel a mesterséggel foglalkozó települések. Így van ez Bákó alatt is, ahol a szőke Szeret és a csaknem fekete vizű Beszterce összefut, s Ketrest, Trunk, Diószén népe az átlagost jóval meghaladó mértékben halászik, de a legtöbben Trunkon „*szűrik a vizet*”. Trunk falu – a gát megépülte és a tó létrejötté előtt – a Besztercével bővült vizű Szeret mentén feküdt, úgyhogy régebben a kertek végén már halászni lehetett. „Amikor a bojárnál vagy az árendásnál nem volt munka – írja Kós Károly –, a kézi napszámából élő *pálmások*⁴⁹ számára a

49 napszámások (pálmás, rom.)

halászat nyújtott ebédet, vagy akár némi keresetet is. Természetesen a környező falvakban is jelentős volt a halászat, de míg Diószénben, Ketresten inkább csak kiegészítő foglalatosság volt, addig a kevés és gyöngé földdel rendelkező Trunkon a családok megélhetésének egyik alapja volt a testük táplálására szolgáló, sőt olykor számottevő árbevétel, vagy cserealapot szolgáltató halfogas és halárulás. Hiszen – mint Trunkon mondták – „a víz a szegény ember fejőstehene.” (Kós 1976: 133.) Persze ez a mondás azokra a régebbi, a gát megépültét megelőző időkre vonatkozott, amikor még jóval gazdagabb halállomány volt a Szeretnek.

Domokos Pál Péter az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején többször és szívesen megfordult ebben a halászfaluban, és sok mindent följegyzett az akkori hagyományos népeletről. Ebből az ismeretanyagból, egy ügyes vállalkozó tartalmasság és értékes füzetet állíthatna össze és jelentethetne meg a trunkiaknak, a trunkiakról. Különösen egy Szabó Ferenc nevű emberrel és családjával került közeli kapcsolatba Domokos Pál Péter. „Eddigi utaimban őt találtam a legértelmesebb csángónak – írja róla –, jó gazdaember, a *nagy verekedéskor* Magyarországon is járt – vagyis részt vett a kommün leverésében –, Csíksomlyón is többször járt a búcsúban, őt holdas szőlőjét »intenzíven« műveli.” Méltó volt tehát Domokos Pál Péter bizalmára, akinek kérésére 1933-ban elkészítette faluja hagyományos halászatának leírását. Ebben a halászat módjáról, a halak természetéről és viselkedéséről olyan fontos mozzanatokat, megfigyeléseket közöl, amit bármilyen tudós néprajzkutató, kívülről közelítve a témához, aligha írhatott volna le. Dolgozatából megismerhetjük a trunkiak által használt tizenötféle halász szerszámot, hétféle halászat módját és tizennégy halfaj helyi nevét. (Szabó F. 1993.)

A hal csereértéke különösen a böjt idején volt jelentős. A trunkiak a környező falvakban – Klézsén, Nagypatakon, Forrófalván, de akár Bákóban is – akkora szalonnára cserélték a halat, amekkora az volt; a papok pedig még pénzt is adtak ilyenkor a böjtölnivalóért. A kommunista időkben pedig, amikor minden ehető valuta-számba ment, nagy dolog volt az is, ha valaki vitt gyöngécske gyermeke tanárának, vagy kórházban fekvő hozzátartozója orvosának egy-egy szép halat. Egy nagybeteg diószéni asszonyt például hétszámra föl sem akarták venni a bákói kórházba, de *foktam egy kétkilos csukát* – mesélte egy rokona –, *odattam az emberinek, másnapra megvult az asszon operálva.*

Az utóbbi időkben számottevő mértékben megváltozott Trunkon a halászat módja. A bákói ipari üzemek vízellátását szolgáló és áramot is termelő erőmű érdekében felduzzasztott Szeret gátja előtt keletkezett tóban már nem lehetett alkalmazni a hagyományos módszereket – legföljebb a gát után a továbbcsorgó víz partjain – de a trunkiak hamar megtanulták és alkalmazták a katonaság idején, vagy egyéb alkalmakkor máshol megfigyelt, elsajátított tavi, sőt tengeri halászati módokat. Csakhogy mire igazán megtanulták volna, már leeresztették az erőmű tavának vizét, mert a gyorsfolyású Szeret és a még gyorsabb Beszterce hamar feltöltötte, s már annyi víz sem fért bele, amennyi a tavaszi árvízveszély elhárítására szolgálhatott volna. Láttam a leeresztett tó fenekét – ilyen lehetett a Földközi-tenger ötmillió évvel ezelőtt kiszáradt medre. Aztán valamennyi sódert kitermeltek belőle, majd is-

„Hájtok eszte hezzám guzalyaszba.” Trunk csángómagyarjainak története, műveltsége

mét elárasztották, azóta hol van benne víz, hol nincs, a trunkiak pedig igyekeznek alkalmazkodni az ingadozó vízviszonyokhoz, de mert egyre ritkább a hal, mind kevesebbet tart el a valamikori „fejőstehén”.

Veress Sándor egy esztendővel Domokos Pál Péter után járt Trunkon, s ugyanannál a családnál, Szabó Ferenc házában szállt meg. Ő is nagy szeretettel emlékezik meg az öntudatosan és szorgalmas magyar szőlősgazdáról és családjáról. Naplójában a következőket jegyezte föl:

1930. VIII. 3. Vasárnap

„7-kor [Bogdánfalvából] leszekerezem a 6 km-re Galbenibe, vagy magyarul Trunkba, mert mint mondják, ott nagy éneklés folyik, sokat tudnak. Szabó Ferenc szőlősgazdához megyünk, ki igen szívesen, barátságosan fogad, ő látta vendégül tavaly Domokost is. Rögtön elküldi a lányát, hogy hívja össze a fehérnépeket, és nagy csudálkozásomra 10 perc múlva olyan áradat jött be a kapun, hogy el sem férték mind a szobában. Először egy öregasszonytól vettem fel néhány szép, de sajnos csak kétsoros töredékdallamot, aztán a lányok zendítettek rá. Hát még ilyen éneklést én itt nem hallottam. [...] Nagy örömmel, szívesen énekeltek, és bár sok olyat is hallottam tőlük, mit már Klézsén és Bogdánfalván felvettem, de más nótákat is mondtak, amit itt a fiatal lányoknál kerestem. Különösen két 14-15 éves lánytól vettem fel sok kedves, dúr-kvintes nótát, kitűnő szövegekkel. Ezt a lendületet, amivel énekeltek, még egy faluban sem tapasztaltam ezen a vidéken, szinte erőszakkal kellett őket elhallgattatni, hogy hazainduljunk. Előbb azonban Szabó gazda megvendégtelt. A Szeret partján lévén a falu, sokan foglalkoznak halászattal, és így sok halat esznek. Igen, de hogy! Amit még nem láttam, az egész apró, 1-2 cm-es halakat egy nagy tállal megfőzik, és valami fokhagymás lében mártogatva, fejestől, farkastól, mindenestől megeszik, málét harapva hozzá. [...] szerencsére jó, aszúszerű bor lévén, alaposan leöblítettem. Így aztán ugyancsak virágos állapotban indultunk éjjel 2-kor haza [Bogdánfalvára], a szép holdvilágnál. Éppen pirkadt, mire Patrás uramat felvertem, hogy beengedjen.” (Veress 1989: 315.)

Trunk falu lakóinak bogdánfalvi eredetét jelzi, hogy ők is a „déli-csángó” nyelvjárást használják, bár idővel, másodlagos migrációval a Székelyföldről is érkeztek ide telepések. De lakóinak zöme az úgynevezett *mezőségi típusú* moldvai magyarok *déli csoportjához* tartozik. Vízparti életmódjukból következően fűzfából faköpűket és gyékényből font méhkasokat is készítettek, s Háromszéken értékesítették, vagy mezőgazdasági szerszámokra cserélték. (Gunda 1990: 67.)

Amikor először jártam Trunkon az 1960-as évek végén, még nem volt duzzasztógát, a Szeret természetes medrében folyt, túlsó partjára az úgynevezett *járóhíd-dal*, vagyis drótkötélen guruló csigára erősített, emberi erővel hajtott – pontosabban húzott – komppal lehetett átkelni, mint amilyennel Domokos Pál Péter jutott el Diószénba, 1929-ben. Arra az átkelésre később így emlékezett vissza:

„Kora reggel, sötétben, s hidegben utunk a Szeret kompjára visz. A metsző hideg szélben a kompot nekünk kellett áthúznunk, mert nem volt ott senki más. A két ló, szekér, de főképpen a szembefújó hideg szél miatt nagy erőlködésünkbe került, míg a bal partra átvergődtünk. A folyó közepén olyas gondolataim támadtak, hogy hány millió és millió ember pihen e percekben fűtött lakásában, és nem törődik a világ folyásával, s én az idegen földön, hidegben, fázva bolyongok, csak azért, hogy egy fajtámból valót láthassak, vele beszélhessek...” (Domokos 1987: 233.)

Bizony sokat, nagyon sokat köszönhetünk az előttünk járó tudós utazóknak, aki újabb és újabb híreket hoztak szegény, elfeledett csángó testvéreinkről.

Mint a Kolozsvári Folklorintézet munkatársai is, akik 1950 és 1953 között népzenei monográfia összeállításának szándékával végeztek mélyfúrás-szerű kutatást Trunkon. Alighanem Domokos Pál Péter 1929. és 1932. évi gyűjtéseinek anyaga keltette fel az érdeklődésüket a rendkívül hagyományörző falu zenei műveltsége iránt. A Jagamas János kolozsvári zenetudós vezetésével folyó munka során 302 dallam 708 változatát gyűjtötték össze, ebből 271 dallam 649 változata tartozott szervesen Trunk zenei hagyományához, a többi az akkor rövid ideig itt működő magyar tanítókon és más utakon került oda. Az anyag a következőképpen oszlott meg: gyermekdal 9 (18 változatban), sirató 1 (6), siratóparódia 1 (2), régi stílusú népdal 81 (305), új stílusú népdal 4 (10), félnépi dal 14 (40), idegen eredetű dal 65 (94),⁵⁰ régi műzene népi változata 5 (15), népies dal 33 (72), egyházi népének 58 (87). A gazdag zenei anyag legnagyobb csoportja a régi stílusú népdaloké, de az ugyancsak régies kulturális réteghez tartozó siratóval és siratóparódiával, valamint a régi műzenéből való és az egyházi népénekekkel együtt több mint felük a magyarság legértékesebb kulturális réteghez tartozik – legalábbis tartozott néhány emberöltővel ezelőtt. Ha föllapozzuk az 1954-ben megjelent moldvai csángó népdalokat és népballadákat tartalmazó gyűjteményt (Fragó–Jagamas szerk. [1954]), a hús gyűjtőpont közül az öt leggazdagabb hely között találjuk Trunkot, az itt gyűjtött 14 dallammal.

A Jagamas János által Trunkon gyűjtött népdalok között van az is, amit az 1953-ban 45 esztendő Serecán Jánosné Kósa Luca énekelt (Jagamas 1984: 218). Ezt Domokos Pál Péter legkedvesebb dalai között tartotta számon, a moldvai magyarokról szóló előadásai során gyakran idézte, sőt énekelte is:

---

50 ennek 44%-a román

Tempo giusto ♩=200

1. Ve-ressz ez jeg ta-va-fe-lé,
 Ve-ressz ez jeg to-va-fe-lé .
 Az jen ru-zsám ā-ra-fe-lé,
 Az jen ru-zsám ā-ra-fe-li .

2. Szeretsz-*ë* te ing $\grave{e}$ m, ruzám,
 Szeretsz-*ë* te ing $\grave{e}$ m, ruzám?
 Szeretn $\acute{e}$ lek, de nem mi $\acute{e}$ rlek,
 Szeretn $\acute{e}$ lek, de nem mi $\acute{e}$ rlek.

3. Hónap este h $\acute{e}$ zzád men $\acute{e}$ k,
 Hónap este h $\acute{e}$ zzád men $\acute{e}$ k,
 M $\acute{e}$ ges $\acute{e}$ ngedelmet k $\acute{e}$ r $\acute{e}$ k,
 M $\acute{e}$ ges $\acute{e}$ ngedelmet k $\acute{e}$ r $\acute{e}$ k.

A Faragó–Jagamas nevével fémjelzett gyűjtemény Trunkon gyűjtött dalai között találhatjuk a *Szép fehér pakulár*, a *Nagyhegyi tolvaj*, és az *Ilona, Ilona* című balladák egy-egy változatát. A kutatók megállapították, hogy „Trunk zenei hagyományában a régi népdal mellett szembetűnően sok az idegen eredetű, elsősorban román, kisebb részben orosz népzeneből származó dallamok száma, de igen csekély az úgynevezett új stílusú népdalok, a félnépi és a népies dalok mennyisége...” A dallamkategóriák ilyen megoszlása a település elszigeteltségére vezethető vissza, ami miatt a falu hagyományos élete kívül esett a népi kultúra természetes vérkeringésén. (Jagamas 1984: 208.) A település társadalmi és történelmi elszigeteltsége miatt meg-

őrizték a magyar népdalkincs olyan régies rétegét is, amit a Kárpát-medencén belüli magyarság – különféle hatásokra – már fölcserélt vagy elfelejtett. Ez adja Trunk – és sok más moldvai csángó falu – hagyományos kultúrájának páratlan művelődéstörténeti értékét. Amit Bartók Béla is első látásra fölismert, amikor Domokos Pál Péter 1938-ban, az Eucharisztikus Világkongresszus alkalmából Budapestre hozott két, Trunkból való csángó asszonyt: Szabó Ferenc feleségét Páncér Rózát és Benedek Péterné Kósa Magdót, a későbbi Benedek Márton mártír orvos – lesz még róla szó – édesanyját. Akik aztán Bartók Bélának is énekeltek, mégpedig 16 régi stílusú balladát és népdalt, továbbá elmondtak három mesét. Hogy a nagy magyar zenetudósnak mit jelentett a két csángó nótafával való találkozás, azt könnyen elképzelhetjük az élményről szóló leveléből:

„Tegnap és tegnapelőtt két szép napom volt, két ún. „csángó” asszony volt itt Moldvából. A csángók a létező legkeletibb magyarok [...] rettenetesen elvannak nyomva (nyelvilleg és politikailag is), de egészen különleges régies nyelvet őriztek meg. [...] Itt remek hangfelvételeket csináltak velük: a két asszony dalokat énekelt, meséket mondott, különleges kiejtésével és régies viseletével elbájoló volt.”

A dallamokat Bartók Béla lejegyezte, de akkor csak kis példányszámban sokszorosították. Az anyagot később Domokos Pál Péter adta ki, jegyzetekkel és magyarázó szöveggel ellátva. (Domokos összeáll. 1981.)

Ugyanaz a Szabó Ferenc, aki leírta a falu hagyományos halászatát, papírra vetette Domokos Pál Péter számára Trunk hagyományos lakodalmanak menetét is (Domokos 1987: 502–520). Ebben végighalad a *leánykéréstől a kézfogón keresztül a hirdetésekig*, közben folyik a *szabogatás*, vagyis az arra szánt vászonnak a menyasszony (*nyírásza*) házánaál való fölszabása és a *vőlegény (nyirel)*, valamint az *örömapa* és az *örömanya* számára történő megvarrása. A résztvevőknek *szerveteket* (szóttas és varottas zsebkendőt) ajándékoznak, ami egyben a lakodalomba való meghívást is jelent, ők lesznek a *kisnyoszolyók*. Aztán csütörtökön, szombaton és vasárnap mennek a mátkapár által fölkért *hívogató* legények, hogy mindhárom alkalommal elhívják a vendégeket a *nuntába*, vagyis a lakodalomba. Szombaton este kezdődik a *vőlegénynél* és a menyasszonynál is a *sírató*, vagy más szóval *fülke*, ahol a fiatalok elkészítik a *virágos pálcát a gyertyákkal*, azt többször is megtáncoltatják és *„nagyra becsülik a lakodalom végéig”*. A *vőlegényt* és a menyasszonyt is fölkészítik a keresztapák és a keresztanyák, a *vőlegényt szomorú hegedűszó mellett megberetváltják*, a kucsmájára *parákat* varrnak, s a *díszes baltáját* is a kezébe adják. Mindketten *csókos pohárt* adnak a vendégeknek, s kéz- vagy arccsókkal köszönnek el tőlük.

Vasárnap reggel a harmadik hívás után felkészülnek az esküvőre, ismételten *csókos pohárt* osztanak, majd elindulnak a templomba külön a *vőlegény*, külön a menyasszony valamint rokonságuk, mindegyik a maga házától. Mindkét félnél a *hívogató* áll az élen a *virágos pálcával*, aztán a *kisnyoszolyók*, a *vőlegény* vagy a

„Hájtok eszte hezzám guzalyaszba.” Trunk csángómagyarjainak története, műveltsége

menyasszony, a keresztanya és a keresztapa, s a vendégek. Mikor odaérnek, egy-egy *hívogató* bemegy a templomba, az oltáron égő gyertyáról meggyújtják a virágos pálca gyertyáját, s a szentmise idején ott állnak a vőlegény és a menyasszony hátánál. Mise után a templom előtt a hívogatók régebben lőttek egy sort a puskákból, majd a násznép tánra kerekedett. Aztán szétoszlanak, a vőlegény és a menyasszony – ki-ki az övéivel – hazamegy. A vőlegény csapatát a kapuban várja az *örömanya*, a menyasszonyét a *búsanya*, s öntenek eléjük búzát, pénzt, bort. A házban a megterített asztalhoz ülnek, amin hatalmas fonott kalácsok is vannak, de nem megennivalók, hanem kultikus célt szolgáltak. Az asztalnál a *főzőnek* szolgálnak az *ételekvel*, a *hívogatók* borral, s miután jóllaktak, a *nyírellel* indultak a *nyírászáért*, szekérral vagy gyalogosan. Két hívogató megy kancsó borral, lelőnek egy fára kötött *szervetet*, aztán megy a keresztapa, keresztanya, a vőlegény, a *kisnyoszolyók*, a vendégsereg, s *mozsikások*, tánccal, énekkel, lármával, *ujjogatva*. Például:

*Hosszú az út, poroska,
Mí nyírelünk módoska,
A kucsmája hajtóska,
Száz arany es van rajta.
Ujjujujuju...*

Közben a menyasszony sírva várja a virágos pálcával a vőlegényt, de azt bezárt kapu fogadja, csak alkudozások után nyitják ki. A menyasszonyt *béburkozzák* egy fátyollal, fogadja a vőlegényt, s együtt mennek a *búcsúztató székhez*, „*ahol a búsapa és -anya várják leülve, az ifjak letérdelnek; a vőlegény az apa-, a menyasszony az anya eleibe, és a keresztapa kezdi a búcsúztatást*”. Benne páratlan érték az a 47 versszak, amivel az ifjú pár elbúcsúzik a szüleitől, testvéreitől, legény- és leánybarátaitól, alsó- és felső szomszédjaitól. Milyen szomorú, hogy ma már egyre ritkábban hallható még magyar közösségekben is az ilyen, vagy ehhez hasonló szép, régi-es magyar nyelvű lakodalmi búcsúztató.

*Halljanak szót tehát édesapák s anyák,
Édes gyermekiktől kérnek megbocsátást,
Elnyerhessék ők is Istentől az áldást
Szülők is ők vélik az Úrnak jóvoltát.*

*Végtére mindnyájon, kik megtiszteltetek,
Közletről, távolról én hozzám jöttetek,
Az Úrtól ezekért jutalmat vegyetek,
Örökkön-örökké áldottak legyetek.*

Azt hiszem a lakodalomnak, vagy ahogy régebben emlegették a *menyegzőnek* ez a búcsúztató a legbensőségesebb, a legtöbb érzellemmel átfűtött rítusa, amikor a házasságra lépő fiatalok valóban elválnak, vagy inkább kiszakadnak az őket fölne-

velő családi közösségből, hogy átlépjenek az új, immár maguk teremtette térbe. Elhangzik a *Kapuk nyíljatok! Mozsikák szóljatok! Puskák ropogjatok!* Mindenki le-törli a könnyeit, táncba rendeződnek, s háromszor megkerülik az észrét⁵¹ szállító szekeret vagy szekereket. A keresztapa veszi a hatalmas, fonott *örömkalácsokat*, amit valósággal szétszaggatnak, mert akinek csak egy kicsi morzsalék jut is belőle, az nagy szerencsét hoz. A *búsanya* átadja a sült tyúkot a *keresztanyának*, s indulnak a *menyasszonyval* haza, vagyis a vőlegény házához, mert hagyományosan oda viszi az új férj a feleségét. Ott az *örömanya* jókívánságának jeleként ismét szórja a bűzát és önti a bort, megkerülik háromszor a szekeret a második *örömkalácsval*. Majd felhangzik az ének:

*Hozd ki mámá székecskét,
Hogy vegyük le szépecskét.*⁵²

Aztán *táncval*⁵³ *bémennék a házba*, és vacsorához ülnek. Régebben, mikor még három napon tartott a *mennyegző*, hétfőn reggel néhány asszony odament az újaszszonyhoz, hogy *felkerpázzák*,⁵⁴ ezalatt a cigányok a házon kívül keserves nótákat húznak. A keresztapa lefejt a vőlegény kucsmájáról a virágokat és a *parákat*, aztán az új menyecskével egyszerre lőnek a puskákkal, ami azt jelzi, hogy *vége lett a szüzességnek*. Majd folyik tovább a mulatozás, az eszem-iszom, a tánc, a köszöntések, s a *csókos poharak* és az *ajándékozás*. Végezetül az új menyecske átadja az örömapának és -anyának azt az inget, amit a szabogatáskor neki varrt.

Ugyancsak nagyon értékes szöveget mondott el Trunkon Domokos Pál Péternek *Magyari Antalné* arról, hogy miként lesz a kendermagból vászon. Bizony ez hosszú és körülményes folyamat, a kender termesztése és feldolgozása sok munkával, vesződséggel járt, de a család teljes textilszükséglete kikerült belőle a legdurvább zsákvászontól a legfinomabb gyolcsig. A kendermagot gondosan művelt, *jó ganész* földbe vetették *pinkeszt hettyiben*. A magból *kiet módú* kender lett, a *virágasz*, ezt előbb szedik, és a *magasz*, ezt három *hietre*. Szálanként szedik, aztán *fejbe* teszik, *amekkarát ed arasszal beér, az a fej. Ed rud féden kiet kita* kender lesz. Két napig szárassza, aztán elviszi a tóra. *Alul van rud, kezbel kender, fejjel rud, kiet végít eszeköti...* Tetejire *vagj kevet, vagj fédet teszen, had a kender ne tecceggyen ki vizbel*. Vízbe hat nap marad. *Látót veszen; ha veressz, mieg nincs kieszen; ha a látó megterve nem cepűsz, hanem fienesz*, akkor *juó, kieszen* van. (Domokos 1987: 499–501.) A kenderből házilag készített fonálból szőtt vászon szolgált a hagyományos viselet alapanyagául, amiről Nagy Jenő néprajzkutató a moldvai csángók öltözetéről írva megállapította, hogy „a Bákó környéki és Szeret menti csángó falvak – többek között Trunk – lakosságának öltözetét tekinthetjük a legtanulságosabbnak

---

51 kelengyét

52 máshol: *székelykét*

53 táncolva

54 felkontyolják

a hagyományos formák megőrzése és az öltözetben kimutatható belső rétegződés szempontjából” (Kós–Szentimrei–Nagy 1981: 362).

Lükő Gábor is talált Trunkon archaikus néprajzi elemeket. Így a Kárpát-medencében már csak csűrök, pincék ajtajára alkalmazott, de a moldvai magyarok általánosan ismert és használt *makkos fazárákat* (Lükő 2002: 116), valamint a trunki asszonyok által a fejükre csavarva viselt nagy, piros csíkos vagy kockás, fehér szőtt kendőt, a *kerpát* (Lükő 2002: 94).

Domokos Pál Péter Trunkon járva összeírta a település családjainak névsorát, szám szerint száznegyvenet. Ebből számolta ki Gazda László, hogy a *Bodó* név a leggyakoribb – az összes család 16,4%-a –, aztán következnek a *Kósa* (12,1%), a *Dogár* (5,7%) és a *Gyurka* (5%), majd a *Pista*, a *Benedek*, a *Berszán*, a *Bőr*, az *Erdei*, a *Farkas*, az *Istvánka*, a *Magyari*, a *Szabó* nevezetűek 2-5 családdal, s egy-egy *Bálint*, *Bíró*, *Győri*, *Hajdú*, *Kádár*, *Miklós*, *Páncér*, *Petrás*, *Róka*, *Szakács*, *Tankó*, *Tímár* família, s még mások is, mutatván, hogy a trunkiak felmenői sokfelől érkezettek a településre. (Gazda L. 2011: 206.)

Nagyon érdekes a *húshagyatot* megelőző *bőséget* és az utána következő *ínséget* jelképező *Konckirály és Babkirály farsangvégi küzdelméről* szóló történet, amivel itt találkoztam az 1990-es években, de Klézsen is ismerik. Trunkon az idős emberek úgy emlékeznek rá, hogy gyermekkorukban a szüleik *mesézték*: ha kimennek a falu egyik kiemelkedő, a Szeret valamikori martján lévő helyre éjjel, *csórélábal*, akkor ott hallanak egy *mózsikát*, s meglátják, hogyan verekszik a *Csontkirály* a *Babkirállyal*. *Ottagyon tördeli a Csontkiráj a Babkirájnak a kezeit a csontokkal. Éjjfélig volt a Csontkiráj, hogy ettük a pecsenyét, aztán indult a Babkiráj. Csontkiráj haragutt a Babkirájra, hogy immá minek jössz? Mét nem hacc el ingemet? Mi gyermekek hittük, s tátámék mondták – ojan beszéd volt, ni. Este mondták: ne mennyünk ki, me nagyon sötét van, úccse láttjuk. Reggel meg aszt monták: már ementek onnan. Immá nincsenek ott a kirájok.*

A trunki csángómagyarok hagyományos életének ezek az itt felvillantott tükörcserepei mutatják, hogy milyen támpontjaik voltak az anyagi és a szellemi kultúra területén a *míves-* és az *inneplő* napok alkalmával. A munkálkodás és az ünneplés hagyomány által „előírt” forgatókönyvei lehetővé tették, hogy ne kelljen mindenkinek újra újra kitalálnia tennivalóit, a hagyomány segítségével az ügyefogyottabb ember is eligazodhatott teendői között. Akinek azonban a kereke leugrott erről a sínról az könnyen elvesztette tartását, tájékozódó képességét, magára maradt s a közösség is elfordult tőle. Ezeket a falu társadalmának peremére szorultakat vizsgálták Trunkon az erkölcsi normarendszer és a társadalmi ellenőrzés hatásmechanizmusával és váltoásaival foglalkozó kutatók, akik feltárták a különböző devianciák, krízishelyzetek, s az ebből eredő bűnök, büntetések, megszegényítési módok jelenségeit, s az ezek elleni intézményes és közösségi védekezés módjait. (Ilyés S. 2005: 77–79, Kinda 2010.) Kimutatták, hogy megfigyelhetők Trunkon is a különböző tolvajlások, a „szexualitáshoz és a testi jellegű szolgáltatásokhoz köthető” személyek tevékenysége s még egy sor olyan normaszegő jelenség, amivel a kutató – lehet indokolt – titkolózása miatt nem mindig egyértelmű, hogy melyik településen talál-

kozott. Ezek a szociológiai jellegű megfigyelések rendkívül tanulságosak, de elsősorban a személyekre, a jelenségre, kevésbé a településre és annak közösségére jellemzők.

Trunk falu napjainkban folyó- és állóvizétől többé-kevésbé megfosztva, a nehezen boldoguló megyeszékhely vonzásában éli életét, ez a vonzás pedig leginkább azt jelenti, hogy ott keresik és költik kevés pénzüket. Az ipar vaktában történő „fejlesztése” és az erőszakos kollektivizálás idején az emberek, főleg a fiatalok Bákóban és más városokban kerestek és találtak munkát, s a mesterséges tóból csent halakkal tették változatossá étrendjüket. Aztán ahogy az „iparfejlesztés” értelmetlensége egyre nyilvánvalóbbá vált, s az országhatárok megnyíltak, Bákó és vonzáskörzete munkaképes lakossága valósággal kizúdult Nyugat-Európa olcsó munkaerőre vágyakozó városaiba. Jutott belőlük Erdélybe és Magyarországra is, de a legtöbben *Itáléba, Szpánéba, Dzsermánéba* mentek, s többségük ott is maradt. 2000-től megnyílt a trunki magyar gyermekek számára is a lehetőség, hogy aki akar, az iskolán, vagy tanórán kívüli rendszerben tanulhatott már-már elfelejtett anyanyelvén írni és olvasni. Az egyik ilyen tanítójuk a falu szülötte, a Magyarországon diplomázott Róka Szilvia volt, aki egy ideig a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének elnöki tisztét is betöltötte. Az utóbbi időkben aztán különböző okok miatt sűrűn váltogatták egymást az Erdélyből jövő, vagy helyben született pedagógusok. Az ilyen fluktuáció, ami sajnos más moldvai települések magyar oktatására is jellemző, természetesen nem tesz jót az eredményességnek, talán ezért van az, hogy Trunkból eddig még egyetlen diák sem jutott el erdélyi középiskolába, sem Csíkszeredába, sem pedig Gyimesfelsőlókra. De ami késik, az nem múlik, hiszen a különböző énekes, szavaló és mesemondó versenyeken szép számmal vesznek rész az idevalósi gyermekek.